

Η Θυσία των Πολωνών Φιλελλήνων στην Επανάσταση του 1821  
Η μάχη του Πέτα  
Διήγημα του Φραγκίσκου Κρουσίνσκυ



Καθώς ξημέρωνε η μέρα εκείνο το καλοκαίρι στις 2 Ιουλίου του 1821 στην περιοχή του Πέτα, λίγο έξω από την Άρτα, όλα έδειχναν ότι η μεγάλη σύγκρουση δεν θα αργούσε. Από την μια μεριά οι ορδές των 8.000 Τουρκαλβανών υπό τον Κιουταχί, περίμεναν σαν ύαινες να γευτούν το αίμα των επαναστατών. Από την άλλη οι απεγνωσμένοι Έλληνες επαναστάτες που δεν μπορούσαν πλέον να αντέξουν τον βάρβαρο δυνάστη τους. Τετρακόσια χρόνια σκλαβιάς ήταν πολλά, πάρα πολλά...

Καβάλα στο άλογο του, ο Πολωνός λοχαγός Μιρζέφσκι σκεφτόταν αυτά που είχε πει στο λόχο των Φιλελλήνων με τις διάφορες εθνικότητες, εκείνος ο μπαρουτοκαπνισμένος οπλαρχηγός των επαναστατών ο Καραϊσκάκης. «Οι τούρκοι είναι πολύ περισσότεροι. Εμείς δεν είμαστε ούτε οι μισοί, πρέπει να φτιάξουμε ταμπούρια, μόνο έτσι θα τους πολεμήσουμε σωστά και θα τους νικήσουμε».

Ήταν τότε που ο Φιλέλληνας Ιταλός Πέτρο Τορέλλα είχε πει:

«Εμείς ξέρουμε να πολεμάμε αλλιώς. Έχουμε για ταμπούρια τα στήθη μας». Σκεφτόταν ο Πολωνός λοχαγός ότι, μάλλον είχε δίκιο αυτός ο Καραϊσκάκης...

Έβλεπε την μάχη να πλησιάζει και είχε μπροστά του ένα ανοιχτό πεδίο. Οι δύο λόχοι των Φιλελλήνων παρατάχθηκαν σε ομάδες των δέκα ανδρών δεξιά και αριστερά. Πίσω τους το ελληνικό σύνταγμα. Πιο πέρα οι Κεφαλλονίτες και οι άλλοι επτανήσιοι με αρχηγό τον Πανά. Δίπλα οι ντόπιοι οπλαρχηγοί με εννιακόσιους άνδρες. Πιο δεξιά ο Μάρκος Μπότσαρης και στο ψηλότερο ύψωμα ο Μπακόλας με τους δικούς τους.

Στο μυαλό του Πολωνού αξιωματικού περνάει η ζωή του με ταχύτητα αστραπής. Αλήθεια τι ήταν αυτό που τον έκανε να βρεθεί σε αυτό το μέρος αυτή τη συγκεκριμένη στιγμή; Ήταν η συγκίνηση που ένοιωσε όταν διάβασε στην μακρινή πατρίδα του για τα κατορθώματα των Ελλήνων εναντίον των Οθωμανών;

Ήταν ο φλογερός Θούριος του αδικοχαμένου Ρήγα; Ήταν ο θαυμασμός για την ιστορία της αρχαίας Ελλάδας; Θυμήθηκε ξανά τον βασιλιά των Πολωνών Γιάν Σομπιέσκι που κατατρόπωσε τον οθωμανικό στρατό τον Ιούλιο του 1682 στη μάχη της Βιέννης. Τότε που η μισή Ευρώπη γλύτωσε από την βαρβαρότητα και τον φερετζέ...

Αλήθεια τι ήταν αυτό που τον έφερε εδώ στο πεδίο της μάχης... Τι τον παρακίνησε και τον έφερε εδώ έτοιμο να πολεμήσει και να πεθάνει... Θυμήθηκε τον ενθουσιασμό που επικρατούσε μεταξύ των φοιτητών στη μακρινή πατρίδα του, όταν έμαθαν για την Ελληνική επανάσταση.

Όταν πολλοί από αυτούς απήγγειλαν τον μεταφρασμένο «θούριο» του Ρήγα! Το ποίημα του Γάλλου ποιητή «Η καταστροφή των Ψαρών» που κυκλοφορούσε σε όλη την Πολωνία. Τι ήταν αυτό για το οποίο θα πέθαινε σήμερα; Χαμογέλασε πικρά, αλλά ναι το βρήκε! Ήταν αυτό το σύνθημα που άκουσε από την πρώτη στιγμή που πάτησε το πόδι του σε αυτή τη χώρα... Εκεί όταν αποβιβάστηκε στο Ναύπλιο... «Ελευθερία ή Θάνατος». Τέτοιο σύνθημα δεν είχε ακούσει ποτέ του σε όλα τα πεδία των μαχών που είχε πάρει μέρος...

Δίπλα του ανάμεσα στους άλλους Πολωνούς φιλέλληνες, ο Αλεξάντερ Κουζάνσκι, γιατρός το επάγγελμα. Είχε καταταγεί κι' αυτός ως αξιωματικός, αλλά εκτελούσε χρέη γιατρού για όλους... «Πως τα βλέπεις τα πράγματα γιατρέ;» Τον ρώτησε και ο Κουζάνσκι του είπε χαμογελώντας... «Αν πολεμήσουμε όπως πριν ένα μήνα κοντά στο Κομπότη θα τους νικήσουμε στα σίγουρα». Ο Μιρζέρφσκι φάνηκε σκεπτικός και του απάντησε. «Αν όμως γίνουνε λάθη όπως αυτά που έγιναν πριν από μέρες στα πέντε πηγάδια θα έχουμε πρόβλημα». Ο γιατρός τον κοίταξε με νόημα και του είπε... «Έλα τώρα όλα θα πάνε καλά». Μα ο Πολωνός λοχαγός είχε λόγους να ανησυχεί. Ο γιός του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη, ο Γενναίος Κολοκοτρώνης, είχε πάρει εντολή από το πατέρα του να αποσυρθεί στην Πελοπόννησο μαζί με τους 250 έμπειρους πολεμιστές του. Το αλάνθαστο κριτήριο του «Γέρου του Μωριά» είχε προαισθανθεί τον κίνδυνο.

Ενώ τα σκεφτόταν αυτά τον πλησίασε ο Ιταλός φιλέλληνας συνταγματάρχης Δανία. «Δεν έγιναν οι τάφροι στο κέντρο όπως είχε σχεδιαστεί» του είπε. «Σίγουρα δεν έγιναν πολλά» απάντησε ο Μιρζέφσκι «Αλλά πλέον είναι αργά. Ότι έγινε έγινε. Εξάλλου η μάχη όπου νάνε αρχίζει».

Στο μεταξύ λίγο πριν το ξημέρωμα οι τούρκοι βγαίνουν απ' την Άρτα. Είναι περίπου 8.000 και παρατάσσονται απέναντι από τους Έλληνες. Το ιππικό τους αναπτύσσεται από τα δεξιά, ενώ το υπόλοιπο σώμα κάνει κυκλωτική κίνηση από αριστερά... Είναι πανσέληνος που βοηθά τους επιτιθέμενους. Ξαφνικά από τη μεριά των Ελλήνων ακούγεται μια ουρανομήκης κραυγή και ο αντίλαλος της παγώνει τους Τουρκαλβανούς...

«Ελευθερία ή Θάνατος». Στις 5 το πρωί η μάχη αρχίζει άγρια φονική. Οι επιθέσεις των Τούρκων αποκρούονται αφήνοντας πίσω εκατοντάδες νεκρούς. Τότε ο Κιουταχής γεμάτος οργή καλεί και άλλες ενισχύσεις από την Άρτα. Ποτάμι το αίμα ποτίζει το χώμα του Πέτα. Όλα φαίνονται ευνοϊκά για τους Έλληνες και τους συμμάχους τους. Τότε ένα τυχαίο γεγονός ανατρέπει τα πάντα...

Ένα τμήμα 80 καταδιωκόμενων Τουρκαλβανών ιππέων, αποκομμένο από τους άλλους, αφού περιπλανήθηκε στο διπλανό δάσος έφτασε πίσω από το ύψωμα Καρακοφωλιά. Εκεί βρήκε μόνο μερικούς άνδρες να φυλάνε το πέρασμα. Εύκολη δουλειά γι' αυτούς. Αφού τους σκότωσαν όλους το αδέσποτο τμήμα τους ξεδίπλωσε τις σημαίες του πίσω από τους Έλληνες... Ήταν τέτοια η έκπληξη των αγωνιστών που προς στιγμήν νόμιζαν ότι προδόθηκαν. Όμως στη συνέχεια τίποτα τέτοιο δεν αποδείχθηκε.

Τώρα πλέον οι πολυάριθμοι Τούρκοι έσπασαν τις γραμμές και κύκλωσαν τους Έλληνες. Τα κορμιά άρχισαν να πέφτουν το ένα μετά το άλλο. Οι φιλέλληνες δημιούργησαν ένα κύκλο και άρχισαν να μάχονται δυνατά. Μια μικρή ομάδα υπό τον Γερμανό Νόρμαν κατάφερε αργότερα να φτάσει αποδεκατισμένη στην Λαγκάδα μεταφέροντας τα άσκημα νέα στον Μαυροκορδάτο. Στο μεταξύ οι 12 Πολωνοί οχυρώθηκαν στην εκκλησία του αγίου Γεωργίου. Τα σπαθιά τους ανεβοκατέβαιναν πάνω στα σώματα των Τουρκαλβανών.

Αδύνατον να νικηθούν! Τελικά ανέβηκαν στη σκεπή του ναού. Αλλά και πάλι δεν μπόρεσαν να τους νικήσουν. Τότε οι ορδές των βαρβάρων έβαλαν φωτιά στην εκκλησία... Όπως φωτιά είχαν βάλει στη μισή Ευρώπη. Ήταν το μόνο που ήξεραν να κάνουν. Αυτές οι φυλές που ξεκίνησαν από τα βάθη της Ασίας. Που είχαν για νόμισμα γυναίκες και άλογα... Που δεν ίδρυσαν ούτε μία πόλη, έκαναν αυτό που ήξεραν... Φωτιά και τσεκούρι.

Τότε οι λίγοι Πολωνοί μαχητές ακούγοντας την τελευταία διαταγή του λοχαγού Μιρζέφσκι τον ακολούθησαν πηδώντας από την στέγη του ναού και πολεμώντας προσπάθησαν να βρουν διέξοδο... Σκοτώθηκαν όλοι από τις ορδές του Κιουταχή κτυπημένοι πίσωπλατα! Μαζί τους σκοτώθηκαν πολλοί φιλέλληνες. Ιταλοί, Γάλλοι, Γερμανοί, Ρώσοι... Ο μόνος Πολωνός που διασώθηκε ήταν ο γιατρός Αλεξάντερ Κουζάνσκι, ο οποίος αιχμαλωτίστηκε και φυλακίστηκε ως το 1823. Τελικά απελευθερώθηκε με ενέργειες της Αυστρίας και της Βρετανίας και επέστρεψε στην Πολωνία.

Η μισή Ευρώπη αντιπροσωπεύτηκε σε αυτή τη μάχη με λίγους μεν αλλά άξιους μαχητές. Ήταν ο πρώτος ενωμένος ευρωπαϊκός στρατός. Η μάχη του Πέτα ήταν ίσως η πιο οδυνηρή ήττα της επανάστασης. Η μνήμη των ηρώων Ελλήνων και ξένων παραμένει ζωντανή. Τιμή σ' αυτούς που έδωσαν τη ζωή τους για την Ελληνική επανάσταση... Στο μνημείο του Πέτα ανάμεσα στα ονόματα των πεσόντων αναφέρονται και τα ονόματα των Πολωνών φιλελλήνων καθώς και στο Ναύπλιο στον καθολικό ναό.

Ανάμεσα σ' αυτούς οι: *Koulschelewski, Lasky, Mirziewski, Miodowski, Dielsiewski, Dobronowski* και οι πεσόντες στην Εύβοια και στον Πόρο, *Pronokowski* και *Odworski*, αναφέρονται επίσης τα ονόματα των *Sotowski* και *Dzierzawski*.

Η Πολωνία κατέχει την όγδοη θέση με οκτώ ονόματα πεσόντων στη μάχη του Πέτα το 1822 και ανά ένας στην Εύβοια και στον Πόρο. Τα ονόματα και άλλων Πολωνών φιλελλήνων οι οποίοι φονεύτηκαν αγωνιζόμενοι υπέρ της Ελλάδος κατά τη δεκαετία 1821-1831, Τιμή στους:

*Sotowski, Dzierzawski, Denkowski, Grabowski* και *Miomidowicz, Dobronowski, Tabernowski, Kosiowski, Pawlowski, Gormowski, Goszczinski, Goslawski, Leczyhski, Iosandrowski, Pomorwski, Derkmann, Blaszowski, Bromikowski, Dobrycs, Gerzawski, Jakubowski* και *Jorosakowski*.

Επιφανέστερος των 32 συνολικά γνωστών Πολωνών οι οποίοι πολέμησαν στο πλευρό των Ελλήνων το 1821-1823, είναι αναμφισβήτητα ο *Mierzejewski*, πρώην αξιωματικός στη φρουρά του Μεγάλου Ναπολέοντος τον οποίο συνόδευσε στη νήσο Έλβα και αργότερα στο Παρίσι. Διακρίθηκε για τον ηρωισμό του. Τιμώντας τη μνήμη του, η Ελληνική Πολιτεία έδωσε το όνομά του σε οδό της περιοχής Φιλοπάππου Αθηνών.

Γράφει για τον Mierzejewski ο ιστορικός Στασινόπουλος στο Λεξικό της Ελληνικής Επανάστασης: Ο ενθουσιασμός για τον ηρωικό ξεσηκωμό των Ελλήνων ήταν χωρίς όρια. Λίγο πριν από τη μάχη του Πέτα, έκανε την ακόλουθη ομολογία στον Ιταλό συνταγματάρχη Δαβιά: «Παντού όπου πολέμησα, υπό τον Ναπολέοντα και τον Μπολιβάρ, στη Γαλλία, στη Ρωσία, στο Πεδεμόντιο, στη Νεάπολη και τη Νότια Αμερική, διαπίστωσα πόσο άσκημα πάει ο κόσμος. Έχω όμως ήσυχη τη συνείδησή μου γιατί από νέος αγωνίστηκα για την δικαίωση των καταπιεζομένων. Πιστός στην αρχή μου αυτή, μία μόνο έχω επιθυμία. Να πεθάνω για την απελευθέρωση των Ελλήνων. Ας δώσει ο θεός να αναπαυτώ στην ηρωική αυτή γη». Μιλούσε με τόση αυτοπεποίθηση ώστε οι Έλληνες υποκλίνονταν μπροστά του χωρίς να τον καταλαβαίνουν και σταύρωναν τα χέρια όπως έκαναν στην εκκλησία.



Πολωνός λοχοφόρος με στολή στρατιωτικού στις αρχές του 19<sup>ου</sup> αιώνα.

Η μισή Ευρώπη αντιπροσωπεύτηκε σε αυτή τη μάχη με λίγους μεν αλλά άξιους μαχητές. Ήταν ο πρώτος ενωμένος Ευρωπαϊκός στρατός: Ιταλοί, Γερμανοί, Γάλλοι, Ελβετοί, Βέλγοι, Ολλανδοί, Δανοί, Σουηδοί, Πολωνοί...

Ένας μεγάλος αριθμός Ελλήνων επαναστατών έπεσε ηρωικά στο Πέτα. Από το σύνολο των Φιλελλήνων σκοτώθηκαν οι 68.

Πηγές:

Δρ Μάρκος Ν. Ρούσσος - Μηλιδώνης, Επίτροπος Καθολικής Εκκλησίας Ναυπλίου, Ναυπλιακά Ανάλεκτα VI, Έκδοση Δήμου Ναυπλιέων, 2007

Κόκκινος Θ. Κωνσταντίνος (1890-1976), Πολωνοί Φιλέλληνες